

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT
**HISTÒRIA MEDIEVAL DE LA
CORONA D'ARAGÓ**

Coordinació: BRUFAL SUCARRAT, JESUS

Any acadèmic 2017-18

Informació general de l'assignatura

Denominació	HISTÒRIA MEDIEVAL DE LA CORONA D'ARAGÓ			
Codi	100080			
Semestre d'impartició	2N Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Història	3	OBLIGATÒRIA	Presencial
Nombre de crèdits ECTS	6			
Grups	1GG			
Crèdits teòrics	0			
Crèdits pràctics	0			
Coordinació	BRUFAL SUCARRAT, JESUS			
Departament/s	HISTORIA			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	L'idioma d'impartició de les classes serà el català.			
	S'adverteix que la comunicació a l'aula i la presentació dels exercicis amb avaluació es podrà realitzar en els següents idiomes: castellà, anglès, italià, francès i portuguès.			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
BRUFAL SUCARRAT, JESUS	jbrufal@historia.udl.cat	6	<p>L'atenció tutorial es realitzarà els següents dies i horaris a l'espai 1.04.1:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dilluns i dimarts de les 9:00h fins les 11:00h. - Dimecres de les 9:00h fins les 13:00h. <p>S'adverteix que:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Es respectarà el calendari acadèmic. 2. Es tindran en compte les incidències durant el semestre. 3. S'advertirà amb temps en cas que el professor hagi de suspendre l'horari de tutoria.

Informació complementària de l'assignatura

La present assignatura recorrerà des de l'alta edat mitjana fins la gènesi i expansió de la Corona d'Aragó, per estudiar i analitzar les causes de la singularitat d'un imperi estès per la Mediterrània. La Corona fou una cruïlla de civilitzacions, d'eixos comercials, de corrents de pensament, de trobada de cultures entre l'Oest i l'Est del mar Mediterrani, des de la península Ibèrica fins l'actual Grècia. Per això, durant aquest semestre treballarem mitjançant diversos mètodes docents tant a l'aula com fora d'ella, l'anàlisi de la economia, les institucions, la evolució social, les estratègies polítiques i la expressió cultural en la literatura i l'art de la Corona d'Aragó, una herència patrimonial encara avui ben visible i perceptible.

Objectius acadèmics de l'assignatura

Els objectius de l'assignatura són:

1. Conèixer els processos històrics entre els segles VIII i XII que han menat a la construcció de la Corona d'Aragó.
2. Estudiar el desenvolupament de la Corona d'Aragó des dels segles XII fins al XV en els vessants social, polític, econòmic i cultural, ben incardinats en el seu context.
3. Obtenir un coneixement bàsic sobre les principals línies historiogràfiques sobre les quals s'ha investigat i transmès la història de la Corona d'Aragó.
4. Avançar en els procediments d'elaboració de la tasca historiogràfica sobre el passat de la Corona d'Aragó.
5. Assolir un bagatge historiogràfic crític sobre la Corona d'Aragó.
6. Implementar mètodes i estratègies d'estudi de la història de la Corona d'Aragó.
7. Valorar el llegat patrimonial de la Corona d'Aragó en cadascun dels territoris que l'integraren.
8. Apoderar l'estudiantat en l'anàlisi crítica i el treball autònom sobre les diverses vessants d'estudi de la Corona d'Aragó.
9. Dotar a l'estudiant d'eines de comunicació i expressió (oral i escrita) dels resultats de la pròpia recerca.

Competències

A continuació s'expliciten les competències generals i específiques de l'assignatura:

Competències generals:

1. Coneixement i capacitat d'aplicació del mètode científic.

2. Capacitat d'anàlisi i síntesi.
3. Capacitat de raonament crític.
4. Capacitat de resolució de problemes i de presa de decisions.
5. Creativitat i iniciativa.
6. Coneixement dels principis i implicacions de l'ètica professional.
7. Capacitat de treball en equip.
8. Capacitat de lideratge.
9. Capacitat d'adaptació a situacions canviants.
10. Motivació pel rigor i qualitat.
11. Coneixement i sensibilitat cap als drets humans i la reducció de tot tipus de desigualtats.
12. Coneixement i sensibilitat cap a la diversitat cultural.
13. Capacitat d'aprenentatge autònom.
14. Capacitat d'organització i planificació.
15. Capacitat d'aplicar els coneixements teòrics a la pràctica.
16. Comunicació oral i escrita en llengua nativa.
17. Coneixement d'una llengua estrangera.
18. Coneixement d'informàtica aplicada.
19. Capacitat de gestió de la informació.

Competències específiques:

1. Coneixement de l'estructura diacrònica general del passat.
2. Coneixement comparat de la història de diferents èpoques i territoris.
3. Coneixement detallat d'un o més períodes específics del passat de la humanitat.
4. Coneixement dels processos històrics i dels principals factors demogràfics, socioeconòmics, polítics i culturals que els condicionen en diferents èpoques i territoris.
5. Coneixement de les diferents teories i perspectives historiogràfiques, així com de la diversitat de la consciència del temps i la memòria històrica.
6. Coneixement d'altres ciències humanes i socials, en especial l'antropologia social, la història de l'art, la geografia, la economia i els estudis de les llengües pertinents per al coneixement de processos històrics concrets.
7. Coneixement de l'evolució del pensament i la seva relació amb la història.
8. Coneixement de la diversitat cultural, en particular de les tradicions culturals i religioses de la humanitat i les seves relacions amb les transformacions i canvis històrics.
9. Coneixement de la significació històrica de la vida quotidiana i les lògiques del parentesc i l'organització familiar.
10. Capacitat per interrelacionar de manera crítica els esdeveniments i processos del present i del passat.
11. Coneixement i domini bàsic de la metodologia per a la investigació històrica.
12. Coneixement i domini bàsic de les metodologies pròpies de les subdisciplines temàtiques de la història (estudis de gènere, història econòmica i social, història de les idees).
13. Coneixement i domini bàsic de la metodologia i tècniques etnogràfiques.
14. Capacitat d'utilitzar a un nivell bàsic les metodologies d'altres ciències socials i humanes.
15. Capacitat per interpretar i utilitzar tot tipus d'informació documental i arxivística.

Continguts fonamentals de l'assignatura

Els continguts fonamentals de l'assignatura d'**Història Medieval de la Corona d'Aragó** s'agrupen en dos blocs i cadascun conté diversos temes específics. A continuació els detallem:

Bloc 1. Alta Edat Mitjana. Els antecedents polítics, socials, econòmics i culturals a la Corona d'Aragó.

- Tema 1. Musulmans i carolingis.
- Tema 2. La societat comtal (877-1020).
- Tema 3. Les terres andalusines (802-1017).
- Tema 4. Les taifes i la incorporació almoràvit (1017-1149).
- Tema 5. L'expansió territorial comtal (900-1149).
- Tema 6. La feudalització.
- Tema 7. Vida i cultura comtals (segles IX-XI).

Bloc 2. Baixa Edat Mitjana. La Corona d'Aragó.

Tema 8. La cohesió de Catalunya i Aragó al segle XII.

Tema 9. Poder i societat tretzentista.

Tema 10. L'expansió mediterrània.

Tema 11. Els reptes del segle XIV.

Tema 12. El disseny institucional.

Tema 13. La Corona d'Aragó Trastàmara.

Tema 14. Viure i pensar a la Baixa Edat Mitjana.

Tema 15. El llegat medieval.

Eixos metodològics de l'assignatura

L'assignatura seguirà els següents eixos metodològics d'ensenyança en Història Medieval de la Corona d'Aragó:

1. Treball a l'aula.

Durant l'horari de classe presencial es realitzaran les següents activitats:

- a) Temari mitjançant classe magistral.
- b) Treball de continguts transversals relacionats amb l'assignatura i la disciplina.
- c) Treball en equip de recursos docents.

2. Treball autònom.

Aquest treball cada estudiant el realitzarà en horari extern al treball de l'aula. Accions:

- a) Estudi dels recursos docents.
- b) Reflexió dels recursos docents.
- c) Realització d'algunes activitats amb avaluació.

3. Avaluació.

L'avaluació és el darrer eix metodològic de l'assignatura a través del qual l'estudiant serà avaluat sobre els continguts i competències assolides tant a classe com en el treball autònom.

- a) Participació en les activitats a l'aula.
- b) Realització de les activitats amb avaluació.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

El Pla de desenvolupament de l'assignatura d'Història Medieval de la Corona d'Aragó es detalla a continuació:

Metodologia	Activitat	Hores de treball dirigit	Hores de treball autònom
Exposició a classe	Exposició del professor	50	50
Treball conjunt i col·lectiu	Comentaris i debats de texts, imatges, mapes.	10	5
Treball escrit	Reflexió, cerca i redacció	10	40
Examen oral	Estudi i exposició presencial	1	50

Sistema d'avaluació

El sistema d'avaluació de l'assignatura d'Història Medieval de la Corona d'Aragó consisteix en les següents activitats:

- a) **Treball escrit. El discurs d'un videojoc.** Aquesta activitat compta un 35% de la nota.

- b) **Examen oral.** Aquesta activitat compta un 35% de la nota.
- c) **Treball a l'aula.** Aquesta activitat compta un 20% de la nota.
- d) **Assistència a l'aula.** Aquesta activitat compta un 10% de la nota.

La nota resultant de l'avaluació de l'assignatura sortirà del sumatori de les quatre activitats. Es considerarà superada l'assignatura a partir de la qualificació de 5 equivalent a Aprovat.

En el supòsit de no superar l'assignatura, i d'acord amb el calendari acadèmica, s'obrirà un període de recuperació entre els dies 11 i 20 de juny de 2018.

Les informacions referents a cada activitat s'explicaran tant a l'aula com restaran guardades al campus virtual, concretament en l'eina 'Activitats'.

S'anota que l'avaluació de cada activitat es durà a terme mitjançant 'rúbriques', un sistema força objectiu el qual a partir d'uns paràmetres s'avaluarà l'activitat de cada estudiant. Abans de cada activitat, l'estudiant disposarà de la 'rúbrica' corresponent.

Bibliografia i recursos d'informació

Per tal de reforçar els continguts docents, a continuació s'indica una extensa, acurada, heterogènia i actualitzada bibliografia de les recerques sobre la Història, Història de l'Art i Llengua i Literatura dels territoris que conformaren la Corona d'Aragó. També s'anota que en determinats temes i segons el desenvolupament de l'assignatura, s'aportarà reforç bibliogràfic.

Bibliografia bàsica:

Furió, Antoni, *Història del País Valencià* (València, 1995).

Sabaté, Flocel, ed. *The Crown of Aragon. A singular Mediterranean Empire* (Leyden, 2017).

Bibliografia general:

Abadal, Ramon d', *Dels visigots als catalans*, ed. Jaume Sobrequés, 2 vols. (Barcelona, 1969-1979).

Abadal, Ramon d', *Els primers comtes catalans*, 2nd ed. (Barcelona, 1965).

Abulafia, David, *A Mediterranean emporium. The Catalan kingdom of Majorca* (Cambridge, Eng. 1994).

Abulafia, David, "Signorial Power in Aragonese Southern Italy," in *Sociability and its discontents: civil society, social capital and their alternatives in Late Medieval and Early Modern Europe*, eds. Nicholas Eckstein, Nicholas Terpstra (Turnhout, 2009), pp. 173-192.

Abulafia, David, *The Great Sea. A Human History of the Mediterranean* (Oxford, 2011).

Adroer, Anna Maria, *Palaus reials de Catalunya* (Barcelona 2003).

Agostino, Guido d', Buffardi, Giulia eds. *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo: i modelli politico-istituzionali; la circolazione degli uomini, delle idee, delle merci; gli influssi della società sul costume: celebrazioni alfonsine*, 2 vols. (Napoli, 2000).

Alessandro, Vincenzo d', Giarrizzo, Giuseppe, "La Sicilia dal Vespro all'Unità d'Italia," in *Storia d'Italia*, ed. Giuseppe Galasso, vol. 16 (Turin, 1989).

Alberni, Anna, Badia, Lola, Cabré, Lluís, ed., *Translatar e transferir. La transmissió dels textos i el saber (1200-1500)* (Santa Coloma de Queralt-Barcelona, 2010).

Alberni, Anna, Badia, Lola, Cifuentes, Lluís, Fidora, Alexander, ed., *El saber i les llengües vernacles a l'època de Lluís i Eiximenis* (Barcelona, 2012).

- Alvira, Martín, *El Jueves de Muret: 12 de Septiembre de 1213* (Barcelona, 2002).
- Annicchiarico, Annamaria, *'Narracions en vers' catalane medievali: Appunti e materiali per una guida bibliografica* (Roma, 2003).
- Anonimous, *Curial e Güelfa*, ed. Lola Badia, Jaume Torró (Barcelona, 2011).
- Alturo, Jesús, *El llibre manuscrit a Catalunya: Orígens i esplendor* (Barcelona, 2001).
- Arrieta, Jon, "La disputa en torno a la jurisdicción real en Cataluña (1585-1640): de la acumulación de tensión a la explosión bélica," *Pedralbes*, 15 (1995), pp. 33-93.
- Arrieta, Jon, "La *lex regia* en la obra de Francisco Martí Viladamor: recepció i evolució del concepte," *Pedralbes*, 28 (2008), pp. 103-40.
- Ashtor, Eliyahu, *Levant Trade in the Later Middle-Ages* (Princeton, 1983).
- Aurell, Jaume, *Authoring the Past. History, Autobiography, and Politics in Medieval Catalonia* (Chicago, 2012).
- Badia, Lola, *De Bernat Metge a Joan Roís de Corella* (Barcelona, 1988).
- Badia, Lola, ed., *Història de la Literatura Catalana*, 3 vols. (Barcelona, 2013-2015).
- Balaña, Pere, *L'Islam a Catalunya (segles VIII-XII)* (Barcelona, 1997)
- Barceló, Maria, Ensenyat, Gabriel, *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'edat mitjana* (Palma of Majorca, 2000)
- Barral-i-Altet, Xavier, ed., *Art de Catalunya. Ars Cataloniae*, 16 vols (Barcelona, 1997-2003).
- Barral-i-Altet, Xavier, *Josep Puig i Cadafalch-Escrits d'arquitectura, art i política* (Barcelona 2003).
- Barral-i-Altet, Xavier, ed., *Viure a Palau a l'Edat Mitjana. Segles XII-XV* (Girona, 2004).
- Barral-i-Altet, Xavier, *L'art romànic català a debat* (Barcelona 2009).
- Barral-i-Altet, Xavier, Alemany, Joan, eds. *Mediterraneum. L'esplendor de la Mediterrània medieval (segles XIII-XV)* (Barcelona 2004).
- Barral-i-Altet, Xavier, Iogna-Prat, Dominique, Mundó, Anscari Manuel, Salrach, Josep Maria, Zimmermann, Michel, eds. *Catalunya i França Meridional a l'entorn de l'any mil. Actes del col·loqui Hug Capet* (Barcelona, 1991)
- Barral-i-Altet, Xavier, Mundó, Anscari Manuel, eds. *Corpus vitraearum Medii Aevi-Catalunya*, 5 vols (Barcelona 2014).
- Barreto, Joana, *La majesté en images. Portraits du pouvoir dans la Naples des Aragon* (Roma 2013).
- Batlle, Carme, *Fires i mercats. Factors de dinamisme econòmic i centres de sociabilitat (segles XI a XV)* (Barcelona, 2004).
- Beer, Rudolf, "Die Handschriften des Klosters Santa Maria de Ripoll," in *Kommission bei Alfred Hölder, (Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-Historische Klasse)*, 155 (Wien, 1907-1908); trans. Pere Barnils, "Los manuscrits del Monastir de Santa María de Ripoll," *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 5 (1909-1910), pp. 137-70, 230-78, 299-320, 328-365 and 492-520.
- Belenguer, Ernest, ed., *Història de la Corona d'Aragó*, 2 vols. (Barcelona, 2007)
- Benito, Pere, *Senyoria de la terra i tinença pagesa al comtat de Barcelona (segles XI-XIII)* (Barcelona, 2003).
- Bensch, Stephen P., *Barcelona and its rulers, 1096-1291* (Cambridge, Eng., 1995).
- Bisson, Thomas N., *Fiscal accounts of Catalonia under the early count-kings (1151-1213)*, 2 vols. (Berkeley, 1984).

- Bisson, Thomas N., *Tormented voices. Power, Crisis and Humanity in Rural Catalonia 1140-1200* (Cambridge, Mass., 1998).
- Bonnassie, Pierre, *La Catalogne du milieu du Xe à la fin du XIe siècle: Croissance et mutations d'une société*, 2 vols. (Toulouse, 1974-75).
- Bonneaud, Pierre, *Le prieure de Catalogne, le couvent de Rhodes et la Couronne d'Aragon, 1415-1447* (Millau, 2004).
- Burns, Robert I. *Muslims, Christians, and Jews in the crusader kingdom of Valencia* (Cambridge, Eng., 1984).
- Bramon, Dolors, *De quan érem o no musulmans. Textos del 713 al 1010* (Barcelona, 2000).
- Brufal, Jesús, *El món rural i urbà en la Lleida islàmica (s. XI-XII). Lleida i l'est del districte: Castellans i el pla del Mascañà* (Lleida, 2013).
- Campbell, Tony, "Portolan Charts from the Late Thirteenth Century to 1500," in *The History of cartography. 1. Cartography in Prehistoric, Ancient, and Medieval Europe and the Mediterranean*, eds. John B. Harley, David Woodward (Chicago, 1987), pp. 371-463.
- Camps, Jordi, Dectot, Xavier, eds. *Catalogne romane. Sculptures du Val de Boí* (Paris. Musée National du Moyen Age, septembre 2004-janvier 2005) (Paris, 2004).
- Capmany, Antoni de, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, reed.by Carme Batlle, Emili Giralt, 2 vols. (Barcelona, 1961-1963).
- Carbonell, Jordi, Marconi, Francesco, eds. *I catalani in Sardegna* (Milan, 1984).
- Carrère, Claude, *Barcelone, centre économique à l'époque des difficultés, 1380-1462*, 2 vols. (Paris, 1967).
- Casey, James, "Una 'libertad bien entendida': los valencianos y el estado de los Austrias," *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 17 (1999), pp. 237-52.
- Castiñeiras, Manuel, *El tapís de la creació* (Girona, 2011).
- Castiñeiras, Manuel, Camps, Jordi, eds. *El romànic i la Mediterrània. Catalunya, Toulouse i Pisa, 1120-1180* (Barcelona, 2008).
- Casula, Francesco Cesare, *La Sardegna aragonese*, 2 vols. (Sassari, 1990).
- Catafau, Aymat, Passarius, Olivier, eds. *Un palais dans la ville*, 2 vols. (Perpignan, 2014).
- Cateura, Pau, *Mallorca en el segle XIII* (Palma of Majorca, 1997).
- Catlos, Brian A., *The Victors and the Vanquished. Christians and Muslims of Catalonia and Aragon, 1050-1300* (Cambridge, 2004).
- Chalmeta, Pedro, *Invasión e islamización. La sumisión de Hispania y la formación de al-Andalus* (Jaén, 2003).
- Cingolani, Stefano Maria, *Historiografia, propaganda i comunicació al segle XIII: Bernat Desclot i les dues redaccions de la seva crònica* (Barcelona, 2006).
- Cingolani, Stefano Maria, *La memòria dels reis. Les quatre gran cròniques i la historiografia catalana, des del segle X fins al XIV* (Barcelona, 2007).
- Cioppi, Alessandra, *Le estregie dell'invincibilità. Corona d'Aragona e 'Regnum Sardiniae' nella seconda metà del Trecento* (Cagliari, 2012).
- Colomer, Eusebi, *Els pensament als Països Catalans durant l'Edat Mitjana i el Renaixement* (Barcelona, 1997).
- Cornudella, Rafael, ed., *Catalunya 1400. El gòtic internacional* (Barcelona, 2012).
- Corrao, Pietro, "Mezzogiorno e Sicilia fra Mediterraneo ed Europa (sec. XI-XV)," in *L'Italia mediterranea e gli*

incontri di civiltà, eds. Pietro Corrao, Mario Gallina, Claudio Villa (Roma, 2001), pp. 95-168.

Coulon, Damien, *Barcelone et le grand commerce d'Orient au Moyen Âge. Un siècle de relations avec l'Égypte et la Syrie-Palestine (ca. 1330-ca. 1430)* (Madrid - Barcelona, 2004).

Coulon, Damien "La Corona de Aragón y los mercados lejanos mediterráneos (siglos XII–XV)," in *La Corona de Aragón en el centro de su historia. Aspectos económicos y sociales (1208-1458)*, (Congreso internacional, Zaragoza, noviembre de 2009), ed. José Ángel Sesma (Saragossa, 2010), pp. 279-308.

Coulon, Damien "El desarrollo del comercio catalán en el Mediterráneo oriental durante el reinado de Jaime I," in *Jaume I. Commemoració del VIII centenari del naixement de Jaume I*, ed. Maria Teresa Ferrer, 2 vols. (Barcelona, 2013), 2: 655-76.

Debanne, Alessandra, ed., *Lo Compasso de navegare. Edizione del codice Hamilton 396 con commento linguistico e glossario* (Brussels, 2011).

Débax, Hélène, *La féodalité languedocienne, XIe-XIIe siècles. Serments, hommages et fiefs dans le Languedoc des Trencavel* (Toulouse, 2003).

Devic, Claude, Vaissete, Joseph, *Histoire Générale de Languedoc*, 2nd ed. 14 vols. (Toulouse, 1872-1904).

Domenge, Joan, *L'obra de la Seu. El procés de construcció de la catedral de Mallorca en el Tres-cents* (Majorca, 1997).

Donne, Fulvio delle, *Alfonso il Magnanimo e l'invenzione dell'umanesimo monarchico. Ideologia e strategie di legittimazione alla corte aragonese di Napoli* (Roma 2015).

Duran, Daniel, "Els mallorquins a la Romania (segles XIII-XVI)," in *El regne de Mallorca: cruïlla de gents i de cultures (segles XIII-XV)*, XXVI Jornades d'Estudis Locals, ed. Maria Barceló (Majorca, 2008), pp. 241-55.

Durán, Antonio, *Los condados de Aragón y Sobrarbe* (Saragossa, 1988).

Durán, Antonio, *La Iglesia de Aragón durante los reinados de Sancho Ramírez y Pedro I, (1062?–1104)* (Rome, 1962).

Español, Francesca, *Els escenaris del rei. Art i monarquia a la Corona d'Aragó* (Barcelona, 2001).

Español, Francesca, *El Gòtic Català* (Manresa, 2002).

Español, Francesca, *L'art dels reis catalans. Esplendor i riquesa de la Corona d'Aragó* (Barcelona, 2010).

Español, Francesca, Yarza, Joaquín, *El romànic català* (Manresa, 2007).

Feji?, Nenad, ? ????? ? ?????????? ? ??????? ???? (Belgrad, 1988).

Feliu, Gaspar, "La crisis catalana de la baja Edad Media: estado de la cuestión," *Hispania*, 64/2 (2004), 435-66.

Fernández Trabal, Josep, *Una familia catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona 1267-1533* (Barcelona, 1995).

Ferrer, María Teresa, "Las comunidades mudéjares de la Corona de Aragón en el siglo XV: la población", in *VIII Simposio Internacional de Mudejarismo. De mudéjares a moriscos: una conversión forzada (Teruel, 15-17 de septiembre de 1999)*, (Teruel, 2002), pp. 27-153.

Ferrer, María Teresa, Mutgé, Josefina, eds. *De l'esclavitud a la llibertat. Esclaus i lliberts a l'edat mitjana* (Barcelona, 2000).

Ferrer, María Teresa, Riu, Manuel, eds. *Tractats i negociacions diplomàtiques de Catalunya i de la corona catalanoaragonesa a l'edat mitjana. Volum I.1. Tractats i negociacions diplomàtiques amb Occitània, França i els estats italians 1067-1213* (Barcelona, 2009).

Ferro, Víctor, *El Dret Públic català. Les institucions de Catalunya fins al decret de Nova Planta* (Vic, 1997).

- Fodale, Salvatore, *Alunni della perdizione. Chiesa e potere in Sicilia durante il Grande Scisma (1372-1416)* (Roma, 2008).
- Freedman, Paul, *The Origins of Peasant Servitude in Medieval Catalonia* (Cambridge, Eng., 1991).
- Furió, Antoni, ed., *València, un mercat medieval* (Valencia, 1985).
- Galasso, Giuseppe, ed., *Alle origini del dualismo italiano: Regno di Sicilia e Italia centro-settentrionale, dagli Altavilla agli Angiò (1100-1350). Atti del Convegno internazionale di studi, (Ariano Irpino, 12-14 settembre 2011)* (Soveria Mannelli, 2014).
- Gallinari, Luciano, "Ethnic identity in medieval Sardinia: rethinking and reflecting on 14th and 15th century examples," in *Perverse Identities. Identities in conflict*, ed. Flocel Sabaté (Bern, 2014), pp. 81-117.
- Garcia Oliver, Ferran, *La vall de les sis mesquites. El treball i la vida a la Valldigna medieval* (Valencia, 2003) ; trans. *The Valley of the six Mosques. Work and Life in Medieval Valldigna* (Turnhout, 2011).
- Gautier Dalché, Patrick *Carte marine et portulan au XII siècle. Le Liber de existencia riveriarum et forma maris nostri Mediterranei (Pise, circa 1200)* (Rome, 1995).
- Gil, Xavier, "El discurs reialista a la Catalunya dels Àustries fins el 1662, en el seu context europeu," *Pedralbes*, 18/2 (1998), 475-87.
- Gil, Xavier, "Parliamentary life in the Crown of Aragon: Cortes, Juntas de Brazos, and other Corporate Bodies," *Journal of Early Modern History*, 6 (2002), 362-95.
- Gil, Xavier, "Republican Politics in Early Modern Spain: The Castilian and Catalano-Aragonese Traditions," in *Republicanism. A Shared European Heritage*, ed. Martin van Gelderen, Quentin Skinner, vol. 1 (Cambridge, Eng., 2002), pp. 263-88.
- Giunta, Francesco, *Aragonesi e Catalani nel Mediterraneo*, 2 vols. (Palermo, 1953-1959).
- Glick, Thomas F., *From Muslim fortress to Christian castle. Social and cultural change in medieval Spain* (Manchester, 1995).
- Glick, Thomas F., Guinot, Enric, Martínez, Luis Pablo, eds. *Els molins hidràulics valencians. Tecnologia, història i context social* (Valencia, 2000).
- Gual, Miguel, *Vocabulario del comercio medieval* (Barcelona, 1976).
- Guardia, Milagros, Lorés, Imma, *El Pirineu romànic vist per Josep Gudiol i Emili Gandia* (Trempe, 2013).
- Gudayol, Pilar, Bacardí, Montserrat, ed., *Diccionari de la Traducció Catalana* (Vic, 2011).
- Guilleré, Christian, *Girona al segle XIV*, 2 vols. (Barcelona, 1993).
- Guinot, Enric, *Els fundadors del regne de València* (Valencia, 1999).
- Guinot, Enric, "Oligarquías y clientelismo en las comunidades rurales del sur de la Corona de Aragon (siglos XIII-XV)", *Hispania*, LXX, 235, (2010), 409-430
- Hauf, Albert, ed., *Panorama crític de la literatura catalana*, 2 vols. (Barcelona, 2010-2011).
- Herren, Michael W., McDonough, Christopher, Arthur, Ros G., eds. *Latin Culture in the Eleventh Century: Proceedings of the Third International Conference on Medieval Latin Studies, Cambridge, 9-12 September 1998*, 2 vols. (Turnhout, 2002).
- Heyd, Wilhelm, *Histoire du commerce du Levant*, 2 vols. (Amsterdam, 1967).
- Hillgarth, Jocelyn N., *The Problem of a Catalan Mediterranean Empire 1229-1327* (London, 1975).
- Hillgarth, Jocelyn N., *Readers and Books in Majorca (1229-1550)*, 2 vols. (Paris, 1991).

- Les quatre grans cròniques: Jaume I, Bernat Desclot, Ramon Muntaner, Pere III*, ed., Ferran Soldevila (1971; repr. Barcelona, 2007-2014).
- Kehr, Paul, *Das Papsttum und der katalanische Prinzipat bis zur Vereinigung mit Aragon*, Abhandlungen der preussischen Akademie der Wissenschaften, Jahrgang 1926, Philosophisch-historische Klasse, vol. 4 (Berlin, 1926) [trans. Ramon d'Abadal, "El papat i el principat de Catalunya fins a la unió amb Aragó," *Estudis universitaris catalans* 12 (1927), 321-47; 13 (1928), 1-12 and 289-323; 14 (1929), 14-32 and 213-26; 15 (1930), 1-20].
- Kehr, Paul, *Das Papsttum und die Königreiche Navarra und Aragon bis zur Mitte des XII. Jahrhunderts*, Abhandlungen der preussischen Akademie der Wissenschaften, Jahrgang 1928, Philosophisch-historische Klasse, vol. 4 (Berlin, 1928).
- Kosto, Adam J., *Making Agreements in Medieval Catalonia: Power, Order, and the Written Word, 1000-1200* (Cambridge, Eng., 2001).
- Iradriel, Paulino, "Corporaciones de oficio, acción política y sociedad civil en Valencia", in *Cofradías, gremios, solidaridades en la Europa medieval. XIX Semana de Estudios Medievales* (Pamplona, 1993), pp. 253-284.
- Lagardère, Vincent, *Les Almoravides. Le djihâd andalou (1106-1143)* (Paris, 1999).
- Ladero, Miguel Ángel, *Ejércitos y armadas de los Reyes Católicos. Nápoles y el Rosellón (1494-1504)* (Madrid, 2010)-
- Laliena, Carlos, *La formación del Estado feudal: Aragón y Navarra en la época de Pedro I* (Huesca, 1996).
- Laliena, Carlos, *Siervos medievales de Aragon y Navarra en los siglos XII y XIII*, (Saragossa, 2012)
- Laliena, Carlos, Lafuente, Mario, eds. *Una economía integrada. Comercio, instituciones y mercados Aragón, 1300-1500* (Saragossa, 2012).
- Larrea, Juan José, *La Navarre du IVe au XIIe siècle: Peuplement et société* (Brussels, 1998).
- Landingham, Marta Van, *Transforming the state. King, Court and Political Culture in the Realms of Aragon (1213-1389)* (Leiden, 2002).
- López, Carlos, *Nobleza y poder político. El reino de Valencia (1416-1446)*, (Valencia, 2005).
- López de Meneses, Amada, "Los consulados de Alejandría y Damasco en el reinado de Pedro el Ceremonioso," *Estudios de Edad Media de la Corona de Aragon*, 6 (1956), 83-183.
- López Elum, Pedro, *Los orígenes dels Furs de Valencia y de las Cortes en el siglo XIII* (Valencia, 2001).
- López Pérez, María Dolores, *La Corona de Aragón y el Magreb en el siglo XIV (1331-1410)* (Barcelona, 1995),
- Lluch, Rosa, *Els remences. La senyoria de l'Almoina de Girona als segles XIV i XV* (Girona, 2005).
- Madurell, José María, García, Arcadio, *Comandas comerciales barcelonesas en la baja edad media* (Barcelona, 1973).
- Mainé, Enrique, *Ciudadanos honrados de Zaragoza. La oligarquía zaragozana en la Baja Edad Media (1370-1410)* (Saragossa, 2006)
- Mancho, Carles, *La peinture murale du haut Moyen Age en Catalogne (IXe-Xe siècle)* (Turnhout, 2013).
- Manconi, Francesco, ed., *La società sarda in età spagnola* (Quartu Sant'Elena, 1992).
- Manzano, Eduardo, *La frontera de Al-Andalus en época de los Omeyas* (Madrid, 1991).
- March, Ausiàs, *Poesies*, ed., Robert Archer, 2 vols. (Barcelona, 1997).
- Marcos, Ernest, *Almogàvers. La història* (Barcelona, 2005).
- Martí, Esther, "Corona de Aragón e identidad en la Cerdeña bajomedieval," in *Identità e frontiere. Politica, economia*

- e società nel Mediterraneo (secc. XIV-XVIII)*, eds. Lluís Guia, Maria Grazia Mele, Gianfranco Tore (Milano, 2015), pp. 23-32.
- Martorell, Joanot, *Tirant lo Blanch*, ed., Albert Hauf, 2 vols. (Valencia, 2004).
- Mas, Antoni, *Esclaus i catalans. Esclavitud i segregació a Mallorca durant els segles XIV i XV* (Majorca, 2005).
- Millàs, Josep Maria, *Assaig d'història de les idees físiques i matemàtiques a la Catalunya medieval* (1931; repr. Barcelona, 1983).
- Mineo, Igor Ennio, *Nobilità di stato. Famiglie e identità aristocratiche nel tardo medioevo. La Sicilia* (Rome, 2001).
- Miquel Rosell, Francisco, ed., *Liber Feudorum Maior, Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón*, 2 vols. (Barcelona, 1945-1947)
- Mollat du Jourdin, Michel de, Monique de La Roncière, *Les Portulans. Cartes marines du XIIe au XVIIe siècle* (Fribourg, 1984).
- Narbona, Rafael, *Pueblo, poder y sexo. Valencia medieval (1306-1420)* (Valencia, 1992).
- Narbona, Rafael, Ferrer, Maria Teresa, "La marginació social i la segregació religiosa", in *Història. Política, Societat i Cultura dels Països Catalans. 3. La forja dels Països Catalans, segles XIII-XV*, Ernest Belenguier, Coral Cuadrada, eds., (Barcelona, 1996), pp. 220-237.
- Nirenberg, David, *Communities of Violence. Persecution of minorities in the Middle Ages* (Princeton, 1996).
- Oliva, Anna Maria, Olivetta Schena, *Sardegna catalana* (Barcelona, 2014).
- Ollich, Immaculada, ed., *Catalunya i Europa a la fi del 1r. mil·lenni: Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps* (Vic, 1999).
- Ortega, Antonio, *La marina mercante medieval y la Casa de Mallorca: entre el Mediterráneo y el Atlántico* (Lleida, 2015).
- Orvietani Buch, Silvia, *Medieval Mediterranean Ports. The Catalan and Tuscan Coast. 1100 to 1225* (Leiden, 2001).
- Pagès, Montserrat, *Pintura mural sagrada i profana, del romànic al primer gòtic*, (Barcelona, 2012).
- Paul, Nicholas L. *To Follow in Their Footsteps: The Crusades and Family Memory in the High Middle Ages* (Ithaca, 2012).
- Péquignot, Stéphane, *Au nom du roi. Pratique diplomatiques et pouvoir durant le regne de Jacques II d'Aragon (1291-1327)* (Madrid, 2009).
- Pladevall, Antoni, dir., *L'art gòtic a Catalunya*, 10 vols (Barcelona, 2002-2008).
- Pou, José María, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)* (Madrid, 1991).
- Pujades, Ramon J. *Les cartes portolanes. La representació medieval d'una mar solcada* (Barcelona, 2007).
- Pujol, Josep, *La memòria literària de Joanot Martorell. Models i escriptura en el "Tirant lo Blanc"* (Barcelona, 2002).
- Quaini, Massimo, "Catalogna e Liguria nella cartografia nautica e nei portolani medievali," in *Atti del I Congresso storico (Liguria-Catalogna, 14-19 ottobre 1969)* (Bordighera, 1974), pp. 550-71.
- Requesens, Lluís de, Miquel, Bernat, Garcia, Martí, Dies, Rodrigo, Vila-Rasa, Lluís de, Sunyer, Francesc, *Sis poètes del regnat d'Alfons el Magnànim* (Barcelona 2009).
- Riera, Antoni, "La aparición de las corporaciones de oficio en Cataluña", in *Cofradías, gremios, solidaridades en la Europa medieval. XIX Semana de Estudios Medievales*, (Pamplona, 1993), pp. 285-318.
- Riera, Antoni, *La Corona de Aragón y el reino de Mallorca en el primer cuarto del siglo XIV. I. Las repercusiones arancelarias de la autonomía balear (1298-1311)* (Madrid, 1986).

Riera, Antoni, "El Mediterrani Occidental al darrer quart del segle XIII: concurrència comercial i conflictivitat política," *Anuario de Estudios Medievales*, 26/2 (1996), 760-71.

Riera, Antoni, "Perpiñán, 1025-1285. Crecimiento económico, diversificación social y expansión urbana," in *En las costas del Mediterráneo Occidental. Las ciudades de la Península Ibérica y del reino de Mallorca y el comercio mediterráneo en la Edad Media*, eds. David Abulafia, Blanca Garí (Barcelona, 1996), pp. 1-61.

Riquer, Martí de, *Los trovadores: Historia literaria y textos*, 3 vols. (Barcelona, 1975).

Riquer, Martí de, *Aproximació al Tirant lo Blanc* (Barcelona, 1990).

Riquer, Martí de, *Història de la Literatura Catalana. Part Antiga*, 4 vols. (Barcelona, 1984).

Roig, Jaume, *Espill*, ed. Antònia Carré (Barcelona, 2006).

Roís de Corella, Joan, *Obres*, ed. Ramon Miquel i Planas (Barcelona, 1913).

Rubiés, Joan Pau, "Reason of state and Constitutional Thought in the Crown of Aragon 1580-1640," *The Historical Journal*, 38/1 (1995), 1-28.

Rubiés, Joan Pau, "El constitucionalisme català en una perspectiva europea: conceptes i trajectòria. Segles XVI-XVII," *Pedralbes*, 18/2 (1998), 453-74.

Rubió, Jordi, *Història de la Literatura Catalana* (Barcelona, 1984).

Rubió, Antoni, *Documents per l'història de cultura catalana mig-èval*, 2 vols. (Barcelona, 1908-1920).

Russo, Maria Antonietta, *I Peralta e il Val di Mazara nel XIV e XV secolo. Sistema di potere, strategie familiari e controllo territoriale* (Caltanissetta, 2003).

Ryder, Alan, *Alfonso el Magnánimo, rey de Aragón, Nápoles y Sicilia (1396-1458)* (Valencia, 1992).

Ryder, Alan, *The Wreck of Catalonia. Civil War in the Fifteenth Century* (Oxford, 2007).

Sabaté, Flocel, "Ejes vertebradores de la oligarquía urbana catalana" in *Revista de Historia Medieval*, 9 (1998), 127-149.

Sabaté, Flocel, "Corona de Aragón", in *Historia de España. La época medieval: administración y gobierno* (Tres Cantos, 2003), pp. 237-467.

Sabaté, Flocel, "États et alliances dans la Catalogne du bas Moyen-Âge," in *Du contrat d'alliance au contrat politique. Cultures et sociétés politiques dans la péninsule Ibérique à la fin du moyen Âge*, eds. François Foronda, Ana Isabel Carrasco (Toulouse, 2007), pp. 325-60.

Sabaté, Flocel, *La feudalización de la sociedad catalana* (Granada, 2007).

Sabaté, Flocel, "Per què hi va haver un Compromís de Casp?," in *Els valencians en el Compromís de Casp i en el Cisme d'Occident*, ed. Ricard Bellveser (Valencia, 2013), pp. 45-119.

Sabaté, Flocel, "L'idéal politique et la nation catalane: la terre, le roi et le mythe des origines," in *La légitimité implicite*, ed. Jean-Philippe Genet, 2 vols. (Paris, 2015), 2: 85-140.

Salavert, Vicente, *Cerdeña y la expansión mediterránea de la Corona de Aragón 1297-1314*, 2 vols. (Madrid, 1956).

Salicrú, Roser, *El sultanat de Granada i la Corona d'Aragó, 1410-1458* (Barcelona, 1998).

Salrach, Josep Maria, ed., *Història Agrària dels Països Catalans. 2. Edat mitjana* (Barcelona, 2004).

Sánchez, Manuel, Ortí, Pere, *Corts, parlaments i fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu (1288-1384)* (Barcelona, 1997).

- Santamaría, Álvaro, "El reino de Mallorca (1276-1343)," in *Historia General de España y America*, eds. Salvador Moxó, Miquel Angel Ladero, vol. 4 (Madrid, 1984).
- Santoro, Daniela, *Messina l'indomita. Strategie familiari del 'patriziato' urbano tra XIV e XV secolo* (Caltanissetta, 2003).
- Sardina, Patrizia, *Palermo e I Chiaramonte splendore e tramonto di una signoria. Potere nobiliare, ceti dirigenti e società tra XIV e XV secolo* (Caltanissetta, 2003).
- Schneidman, Jerome Lee, *The rise of the Aragonese-Catalan Empire, 1200-1350* (New York, 1970).
- Sénac, Philippe, *La frontière et les hommes (VIIe-XIIe siècle): Le peuplement musulman au nord de l'Ebre et les débuts de la reconquête aragonaise* (Paris, 2000).
- Sesma, José Ángel, "La nobleza bajomedieval y la formación del estado moderno en la corona de Aragón" in *La nobleza peninsular en la edad media. VI Congreso de estudios medievales*, (León, 1999), pp. 343-430.
- Sesma, José Ángel, Laliena, Carlos, eds. *La población de Aragón en la Edad Media (siglos XIII-XV). Estudios de demografía histórica* (Saragossa, 2004)
- Setton, Kenneth M., *Recerca i troballa del cap de Sant Jordi* (Barcelona, 1974).
- Silva, Andréia Cristina Lopes Frazão da, *Hagiografia e História: Banco de dados das hagiografias ibéricas, séculos XI ao XIII* (Rio de Janeiro, 2009).
- Simon, Antoni, *Els orígens ideològics de la Revolució Catalana de 1640* (Barcelona, 1999).
- Simon, Antoni, *Construccions polítiques i identitats nacionals. Catalunya i els orígens de l'estat modern espanyol* (Barcelona, 2005).
- Simon, Antoni, *Pau Claris líder d'una classe revolucionària* (Barcelona, 2008).
- Simon, Antoni, *Del 1640 al 1705. L'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea* (Valencia, 2011).
- Smith, Damin J., *Innocent III and the Crown of Aragon. The Limits of Papal Authority* (Aldershot, 2004).
- Sobrequés, Santiago, *Els grans comtes de Barcelona* (Barcelona, 1961).
- Stantchev, Stefan K., *Spiritual Rationality. Papal embargo as cultural practice* (Oxford, 2014).
- Tangheroni, Marco, *Commercio e navigazione nel Medioevo* (Rome, 1996).
- Terés, Maria Rosa, ed., *Capitula facta et firmata. Inquietuds artístiques en el quatre-cents* (Valls, 2011).
- Terrosu Asole, Angela, *Il portolano di Grazia Pauli. Opera italiana del secolo XIV trascritta a cura di Bacchisio R. Motzo* (Cagliari, 1987).
- Titone, Fabrizio, *Governments of the 'universitates'. Urban Communities of Sicily in the Fourteenth and Fifteenth Centuries* (Turnhout, 2009).
- Torró, Josep, *El naixement d'una colònia. Dominació i resistència a la frontera valenciana (1238-1276)* (Valencia, 1999)
- Torroella, Pere, *Obra completa*, ed. Francisco Rodríguez Risquete, 2 vols. (Barcelona, 2011).
- Tramontana, Salvatore, *Il Mezzogiorno medievale. Normanni, svevi, angioini, aragonesi nei secoli XI-XV* (Rome, 2000).
- Trenchs Odena, Josep, "De Alexandrinis'. El comercio prohibido con los musulmanes y el papado de Aviñon durante la primera mitad del siglo XIV," *Anuario de Estudios Medievales*, 10 (1980), 237-320.
- Treppo, Mario del, *I mercanti catalani e l'espansione della Corona d'Aragona nel secolo XV*, 2nd ed. (Naples, 1972).

Udina, Frederic, ed. *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (Segles VIII–XI)*, 2 vols. (Barcelona, 1991-1992).

Vicens Vives, Jaume, *Historia de los Remensas (en el siglo XV)* (Barcelona, 1978).

Viguera, María Jesús, *Aragón musulmán* (Saragossa, 1981).

Vigué, Jordi, Pladevall, Antoni, eds., *Catalunya Romànica*, 27 vols (Barcelona, 1984-1998).

Villanueva, Jesús, *Política y discurso histórico en la España del siglo XVII* (Alicante, 2004).

Yarza, Joaquín, Fité, Francesc, eds., *L'artista artesà medieval a la Corona d'Aragó* (Lleida, 1999).

Zielonka, Jan, *Europe as Empire. The nature of enlarged European Union* (Oxford, 2007).

Zimmermann, Michel, *Écrire et lire en Catalogne (IXe–XIIe siècle)*, 2 vols. (Madrid, 2003).